

מִטּוֹב נְהוֹרָךְ

עֵלוֹן יְשִׁיבַת נְהוֹרָא

פרשת בהעלותך, התשע"ה

שיחתו של

מורנו ראש הישיבה

הרב אברהם יצחק גרינבוים שליט"א

פרשת בהעלותך, ה'תשע"ה

"וַיִּסְעוּ מֵהַר ה' - לְתוֹר לָהֶם מִנִּיחָה" / עוד על הקדמת 'נעשה' לינשמעי'.

תחילתה של פרשתנו נראית כהמשך רצוף וראוי למסעותיהם של ישראל במדבר. ראשיתה במצוות הנוגעות לעבודת המשכן - הדלקת המנורה ועבודות הלוויים, והמשכה במצוות הפסח ופסח שני.

אך לאחר תיאור קצר של נסיעת ישראל ממדבר סיני מתחולל מפנה חד ומזעזע, ואנו מתחילים לפגוש שורה של מעידות וכשלונות. תחילתה בפרשת המתאוננים, והמשכה בעם המתאווים תאוה. מגמה זו ממשיכה גם בפרשיות הבאות: חטא המרגלים, הפקפוק על מנהיגותו של משה בפרשת קרח, חטא פעור ובנות מדין, ואף חטאים פרטיים כחטא לשון הרע ומעשה המקושש.

מה פשרה של נפילה דרמטית זו, מאיגרא רמא לבירא עמיקתא? כיצד יתכן כי עם שזה לא מכבר עמד למרגלות ההר וראה מראות אלוקים - מוצא עצמו כעת כשרגליו ניגפות ומועדות, כשלוך אחרי כשלוך?

מָטוּב נְהוּרָךְ

עלוּן ישיבת נהורא

פרשת בהעלותך, התשע"ה

א

ויסעו

ההסבר למפנה מופיע באותה פרשה קטנה של נסיעה מהר סיני, שמופיעה לפניו. להבנת הענין נקדים את דברי הגמרא (שבת קטו, ב - קטז, א) אחר שהיא מביאה דעה שפרשת 'ויהי בנסועי' חשובה כספר בפני עצמו:

רבן שמעון בן גמליאל אומר: עתידה פרשה זו שתיעקר מכאן ותכתב במקומה (=בתחילת הספר). ולמה כתבה כאן, כדי להפסיק בין פורענות ראשונה לפורענות שנייה. פורענות שנייה מאי היא? 'וַיְהִי הַקָּעַם כְּמִתְאַנְּנִים' (במדבר יא, א). פורענות ראשונה - 'וַיִּסְעוּ מִהַר ה' (שם י, לג). ואמר רבי חמא ברבי חנינא: שסרו מאחרי ה'.

למדתנו הגמרא כי תחילתה של הפורענות היתה בנסיעתם של ישראל מהר סיני. התוספות (ד"ה פורענות) השלימו את הדברים על פי המדרש:

'וַיִּסְעוּ' - שנסעו מהר סיני דרך שלשת ימים **כתינוק היוצא מבית הספר** שבורח לו והולך לו.

חז"ל ראו בפסוק המתאר את נסיעתם של ישראל כי לא היתה זו נסיעה גרידא. יתכן שדרשו את המילה מְהַר כאילו נאמר מְהַר. אולי דייקו את הלשון המתמקדת בנסיעתם מהר ה', ולא בנסיעתם ליעד כלשהו, או את קריאת ההר כאן 'הר ה' ולא 'הר סיני' כרגיל (כפי שנראה להלן ברמב"ן).

כך או כך, מלמדים אותנו רבותינו כי חטאם של ישראל ותחילת נפילתם היו בפנותם לברוח מהר סיני, פניה שיש בה שינוי מדרך קבלת-עול מלכות-שמים בה צעדו עד כה. לאחר בריחתו של התינוק שוב אין פלא שהוא מועד ונכשל, כי כך דרכו של תינוק בתחילת גדילתו. נופל הוא וקם, שוב ושוב. עד שלומד הוא ומתייצב על דרך הישר. ועדיין צריכים אנו להבין מה מהותה של בריחה זו, ממה חפצו להימנע וכיצד הביאם הדבר לידי חטא.

מָטוּב נְהוֹרָךְ

עלוון ישיבת נהורא

פרשת בהעלותך, התשע"ה

ב

בריחה מן המצוות

להבנת העניין נדקדק בלשונו של הרמב"ן בפרשתנו, המביא את דברי המדרש האמור:

שנסעו מהר סיני בשמחה כתינוק הבורח מבית הספר, אמרו **שמה ירבה ויתן לנו מצוות**, וזהו ויסעו מהר ה', שהיה מחשבתם להסיע עצמן משם מפני שהוא הר ה'.

במאמר לחג השבועות עמדנו על מעלתה של תורה שאינה נעצרת בשכלו ומוחו של הלומד, אלא משפיעה על ליבו ועל מעשיו, ומנחילה לו אורחות חיים מתוקנים ומכוונים. עמדנו על כך שזהו עומק מעלתם של ישראל שהקדימו נעשה לנשמע, והציבו במקום הראשון את יעודה ומטרתה של התורה - להיות תורת חיים.

זו הסיבה שלאחר קבלת התורה היו פניהם של ישראל מועדות לארץ ישראל. 'ה' אֶלְקֵינוּ דָּבָר אֱלֵינוּ בְּחָרֵב לְאֹמֶר רַב לָכֶם שֶׁבֶת בְּקֶר הִזָּה... בָּאוּ וּרְשׁוּ אֶת הָאָרֶץ אֲשֶׁר נִשְׁבַּע ה' לְאַבְרָהָם' (דברים א, ו-ח). ארץ ישראל היא מקומם של חיי המעשה וקיום המצוות המעשיות, ארץ בה 'אדם חורש בשעת חרישה, וזורע בשעת זריעה, וקוצר בשעת קצירה' (ברכות לה, ב).

ישראל בנסיעתם מהר ה' ביקשו לפרוק מעליהם את עול המצוות, להשאר עם תורה שהיא תורת השכל בלבד, וזו היתה תחילת נפילתם.

כאשר מיטשטש היעד אליו מובילה הדרך, כשהתורה אינה חודרת אל הלב נוצר חלל שבו פורחות להם התאוות, ומתגברת מגמת ההתאוונות וההתמרמרות, "מבקשים עלילה האיך לפרוש מאחרי המקום" (רש"י יא, א). אך שורש הכל הוא ניתוקה של התורה מן המעשה, הפיכתה לחסרת השפעה על לב האדם ואורחותיו.

מִטּוֹב נְהוֹרָךְ

עֵלוֹן יְשִׁיבַת נְהוֹרָא

פרשת בהעלותך, התשע"ה

הדבר מבואר גם מתוך המשך דברי הרמב"ן שם :

וקרא החטא "פורענות" אף על פי שלא אירע להם ממנו פורענות. ושמה אלמלא חטאם זה היה מכניסם לארץ מיד.

הרמב"ן מעלה אפשרות כי הסיבה שהגמרא מכנה את החטא הזה 'פורענות', היא הפורענות שבאה עליהם כעונש עליו - עיכובם במדבר ומניעת כניסתם לארץ. אנחנו יודעים שגזירת הארבעים שנה נגזרה עליהם לאחר חטא המרגלים, 'בַּמִּדְבָּר הָזֶה יִפְּלוּ פְּגָרֵיכֶם... אַרְבָּעִים שָׁנָה' (להלן יד, כט-לד). אך לפי דברינו מובן כי הכל עניין אחד הוא.

ישראל ברחו מהר סיני ביראתם פן יוסיף עליהם ה' מצוות, והתרחקות זו מן המצוות היא שעמדה גם ביסוד חטא המרגלים, כפי שביארו המפרשים שהיה רצונם להשאר אוכלי המן השוהים תחת הנהגתו הנסית של ה', ולא להיכנס לארץ בה נוהג 'מנהג דרך ארץ'.

נמצא שעונש הרחקתם מכניסה לארץ אינו מקרי, ויש כאן הנהגת מידה כנגד מידה. הם מיהרו לברוח מהר סיני מחמת שלא רצו במצוות - וה' מונעם מלהיכנס לארץ, נחלת ה', מקום חיי המצוות וקיומם. וכדברי הרמב"ן הידועים (ויקרא יח, כה) שקיום המצוות מחוצה לה הוא רק בבחינת הציבי לך ציונים.

ג

ולא נפקד

לאחר חטאם זה של ישראל התפלל משה : וּבִנְחָה יֹאמֶר : שׁוּבָה ה' רַבּוֹת אֶלְפֵי יִשְׂרָאֵל. ופירש רש"י : "רבבות אלפי ישראל - מגיד שאין השכינה שורה בישראל פחותים משני אלפים ושתי רבבות". מי הם אותם כ"ב אלף שבזכותם ביקש משה שתשרה השכינה על ישראל, לאחר שכה חטאו וטעו?

מָטוֹב נְהוֹרָךְ

עלוֹן ישיבת נהורא

פרשת בהעלותך, התשע"ה

דבר זה מגלה לנו המהרש"א (בחידושי אגדות לשבת, קטז, א) :

הוסיף משה להתפלל 'שובָה ה', להתקרב עוד להשרות שוב שכינתו בינינו על כל פנים על 'רַבְבוֹת אֶלְפֵי יִשְׂרָאֵל' - שהם כ"ב אלף **משבט לוי** שלא היו בכלל מבטלי התורה ולא הרחיקו עצמן מבית הספר... ולא היו הלויים בכלל כל חוטאי דור המדבר.

בני שבט לוי התמידו בעמידתם לפני ה', ולא מאסו במצוותיו. הם המשיכו לצעוד בדרך ה' המציבה את המעשה וקיום התורה כמטרת ותכלית הכל. והדבר עולה כמוֹבן בקנה אחד עם תפקידם להדריך את ישראל בדרך זו, כפי שהוא מתואר בדברי הרמב"ם בסוף הלכות שמיטה ויובל (יג, יב) :

ולמה לא זכה לוי בנחלת ארץ ישראל ובבזתה עם אחיו? מפני שהובדל לעבוד את ה' לשרתו ולהורות דרכיו הישרים ומשפטיו הצדיקים לרבים, שנאמר: 'יִזְרוּ מִשְׁפָּטֶיךָ לְיַעֲקֹב וְתוֹרָתְךָ לְיִשְׂרָאֵל'.

אנו עומדים לאחר ימי הספירה המרוממים וחג מתן תורה הנשגב, ולעת שכזו מחובתנו לתת את ליבנו ולהשמר מחטא התינוק הבורח מבית הספר. נוסיף להתמיד ולעמול בתורה, מתוך ידיעתנו וזכרוננו את תכליתה של תורה, שהיא משפיעה על לומדה 'ומגדלתו ומרוממתו על כל המעשים' (אבות ו, א). כשנשים נוכח עינינו ענין זה, נקדים נעשה לנשמע, ונזכה למעלתו של שבט לוי אשר נותרו על עומדם לפני ה', כפי שהיו במעמד הר סיני. מעלה זו אינה קניינם הפרטי של בני לוי, כפי שלימדנו הרמב"ם בהמשך דבריו שם :

ולא שבט לוי בלבד, אלא **כל איש ואיש** מכל באי העולם אשר נדבה רוחו אותו והבינו מדעו להיבדל לעמוד לפני ה' לשרתו ולעובדו, לדעה את ה', והלך ישר כמו שעשהו האלקים, ופרק מעל צוארו עול החשבונות הרבים אשר בקשו בני האדם - הרי זה נתקדש קדש קדשים, ויהיה ה' חלקו ונחלתו לעולם ולעולמי עולמים.